

Ερευνητικά δεδομένα για την ενημέρωση και προετοιμασία του κοινού για την περίπτωση μιας επιδημίας

των Δημήτρης Πινότση και Δρος Εύης Γεωργιάδου*

Διανύουμε μια περίοδο με πρωτόγνωρες καταστάσεις λόγω της επιδημίας του νέου κορονοϊού COVID-19. Στους παράγοντες που επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα των μέτρων προστασίας είναι η ευαισθητοποίηση, η ενημέρωση και η εκπαίδευση του πληθυσμού για την προστασία της υγείας και ασφάλειάς του. Σε αυτό το πλαίσιο, σημαντικό είναι ο ρόλος της ανάπτυξης κουλτούρας πρόληψης στον χώρο εργασίας γενικά και ειδικότερα στην περίπτωση επαγγελματιών που σχετίζονται με επαφή με το κοινό.

Εισαγωγή

Το παρόν άρθρο αναδεικνύει αυτές τις πλευρές, αξιοποιώντας τα πορίσματα έρευνας που πραγματοποίησε το ΕΛΙΝΥΑΕ το καλοκαίρι του 2019 (Γεωργιάδου Ε., Πινότση Δ., Κουκουλάκη Θ., Καψάλη Κ., 2019). Στην έρευνα αυτή διερευνήθηκε ο βαθμός ευαισθητοποίησης και προετοιμασίας του κοινού για έκτακτες καταστάσεις κινδύνου, μεταξύ αυτών και μιας επιδημίας. Η έρευνα αυτή πραγματοποιήθηκε πριν ξεσπάσει η επιδημία - πανδημία του COVID-19. Οι προτεραιότητες που τίθενται για την ανάπτυξη κουλτούρας πρόληψης στους χώρους εργασίας και την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών για την ενημέρωση και εκπαίδευση εργαζομένων και κοινού, γίνονται ακόμη πιο αναγκαίες υπό το πρίσμα των νέων συνθηκών, μετά την επιδημία του COVID-19.

Στην έρευνα χρησιμοποιήθηκε ο όρος «επιδημία». Σύμφωνα

να με τους (Green, και συν., 2002), (Centers for Disease Control and Prevention, 2012) ως επιδημία ορίζεται η εμφάνιση περιπτώσεων ασθένειας, τραυματισμού ή άλλης κατάστασης υγείας περισσότερων από το αναμενόμενο σε μια συγκεκριμένη περιοχή ή σε μια συγκεκριμένη ομάδα ατόμων, κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου. Συνήθως, θεωρείται δεδομένο ότι οι περιπτώσεις έχουν κοινή αιτία ή σχετίζονται μεταξύ τους κατά κάποιο τρόπο.

Πανδημία προκύπτει στην περίπτωση που μια επιδημία ξεπερνάει τα εθνικά σύνορα (πολλές χώρες ή ήπειροι) και συνήθως επηρεάζει ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού (Porta, 2008). Μία ασθένεια δεν αποτελεί πανδημία απλώς επειδή είναι πολύ διαδεδομένη ή πεθαίνουν πάρα πολλοί άνθρωποι εξαιτίας της, πρέπει επίσης να είναι και μεταδοτική. Για παράδειγμα, ο

* Η Δημήτρης Πινότση είναι Μαθηματικός – Στατιστικός MSc και η Εύη Γεωργιάδου Δρ Χημικός Μηχανικός, ερευνήτριες στον Τομέα Έρευνας και Ανάπτυξης του ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε.

καρκίνος αποτελεί κύρια αιτία πολλών θανάτων σε όλο τον κόσμο, ωστόσο, δεν χαρακτηρίζεται ως πανδημία γιατί δεν είναι ούτε μολυσματικός ούτε μεταδοτικός (Dumar, 2009).

Ευαισθητοποίηση και προετοιμασία κοινού για μια επιδημία στην Ελλάδα

Η ενημέρωση του κοινού και η προετοιμασία του για όλα τα ενδεχόμενα αποτελεί ζήτημα πρώτιστης σημασίας. Οι πανδημίες είναι εξαιρετικά απρόβλεπτες καταστάσεις παρόλα ταύτα αποτελούν επαναλαμβανόμενα γεγονότα. Αποτελούν γεγονότα που μπορεί να έχουν σοβαρές επιπτώσεις στις κοινωνίες παγκοσμίως. Γι' αυτόν τον λόγο, όπως αναφέρεται και στην έκθεση του ΠΟΥ (WHO, 2011), η ετοιμότητα απ' όλη την κοινωνία είναι σημαντικός παράγοντας για τον περιορισμό των επιδράσεων μιας πανδημίας, δίνοντας έμφαση στο σημαντικό ρόλο που παίζει όχι μόνο ο υγειονομικός κλάδος, αλλά επίσης όλοι οι άλλοι κλάδοι, οι άνθρωποι ατομικά, οι οικογένειες και οι κοινότητες.

Το καλοκαίρι του 2019 πραγματοποιήθηκε από το ΕΛΙΝΥΑΕ μελέτη για τη διερεύνηση του βαθμού ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης του κοινού σχετικά με έκτακτες καταστάσεις κινδύνου στον χώρο κατοικίας. Στις έκτακτες καταστάσεις περιλαμβάνονταν διάφορες κατηγορίες, όπως η πυρκαγιά στο σπίτι, φυσικές και τεχνολογικές καταστροφές (βιομηχανικά ατυχήματα μεγάλης έκτασης, σεισμός, πλημμύρα, ακραία καιρικά φαινόμενα) και η περίπτωση μιας πιθανής επιδημίας.

Η μελέτη περιλάμβανε σχετική βιβλιογραφική έρευνα και έρευνα πεδίου. Για τη διενέργεια της έρευνας πεδίου δημιουργήθηκε ειδικό εργαλείο το οποίο συντάχθηκε από επιστημονική ομάδα του ΕΛΙΝΥΑΕ, λαμβάνοντας υπόψη αποτελέσματα αντίστοιχων ερευνών που αφορούν στη διερεύνηση του βαθμού ευαισθητοποίησης του κοινού σε έκτακτες καταστάσεις και ειδικότερα σε φυσικές και τεχνολογικές καταστροφές (FEMA, 2014), (Murti, et al., 2014), (Ministry of Civil Defence and Emergency

management, 2018).

Το εργαλείο διανεμήθηκε με δύο τρόπους, μέσω διαδικτύου με τη χρήση ηλεκτρονικής πλατφόρμας και δια ζώσης με έντυπα. Συνολικά συγκεντρώθηκαν 1.612 απαντήσεις και με τον απαραίτητο έλεγχο αναλύθηκαν οι 1603. Στη μελέτη γίνεται η παραδοχή ότι ο πληθυσμός που ελέγχεται αποτελεί ένα δείγμα στο χρόνο του γενικού πληθυσμού. Βάση αυτής της παραδοχής διενεργούνται στατιστικοί έλεγχοι στο «δείγμα». Το επίπεδο σημαντικότητας 0,05 θεωρείται ότι είναι το επίπεδο των στατιστικά σημαντικών διαφορών. Τα συνολικά αποτελέσματα της μελέτης παρουσιάστηκαν στο 2ο Πανελλήνιο Συνέδριο για την Υγεία και Ασφάλεια στην Εργασία που οργανώθηκε από το ΕΛΙΝΥΑΕ τον Νοέμβριο του 2019 (Γεωργιάδου Ε., Πινότση Δ., Κουκουλάκη Θ., Καψάλη Κ., 2019).

Από την έρευνα, αναδεικνύεται ότι η έξαρση μιας επιδημίας, ως κατάσταση έκτακτης ανάγκης, απασχολούσε σημαντικό ποσοστό συμμετεχόντων «πολύ» ή «πάρα πολύ»,

	Έκτακτες Καταστάσεις							
	Πυρκαγιά στο σπίτι	Δασική πυρκαγιά	BAME	Σεισμός	Πλημμύρα	Ισχυρή καταιγίδα	Θυελλώδεις άνεμοι	Επιδημία
ΔΑ	2,7%	6,4%	7,4%	1,4%	4,8%	4,2%	3,9%	4,9%
Καθόλου	2,4%	32,8%	29,1%	1,2%	19,5%	7,8%	7,4%	15,6%
Πολύ λίγο	12,0%	16,6%	19,8%	4,8%	21,6%	16,5%	15,7%	15,8%
Λίγο	23,8%	17,7%	19,8%	16,7%	26,8%	31,7%	30,8%	23,2%
Πολύ	33,1%	14,8%	14,3%	35,3%	16,4%	27,3%	27,8%	20,1%
Πάρα πολύ	26,0%	11,8%	9,6%	40,5%	10,9%	12,6%	14,4%	20,3%

Πίνακας 1 Έκτακτες καταστάσεις που σας απασχολεί ότι θα σας επηρεάσουν στον τόπο κατοικίας σας (%)

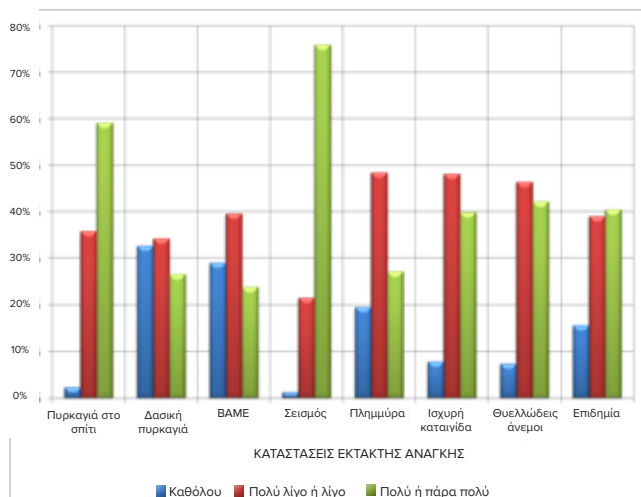
ήδη αρκετό διάστημα πριν την επιδημία του νέου κορονοϊού. Αυτό το συμπέρασμα προκύπτει γιατί το 40,4% ανέφερε ότι θα επηρεαστεί από ένα τέτοιο γεγονός. Από την άλλη,

περίπου το 30% ανέφερε ότι η επιδημία τους απασχολεί «πολύ λίγο» ή «λίγο», ενώ το 15,6% «καθόλου». Η έξαρση μιας επιδημίας αποτελεί την τρίτη κατά σειρά έκτακτη

κατάσταση μετά τον σεισμό (75,8%) και την πυρκαγιά στο σπίτι (59,1%), που φαίνεται πως απασχολούσε «πολύ» ή «πάρα πολύ» τους ερωτώμενους (πίνακας 1, γράφημα 1).

	Έκτακτες Καταστάσεις							
	Πυρκαγιά στο σπίτι	Δασική πυρκαγιά	BAME	Σεισμός	Πλημμύρα	Ισχυρή καταιγίδα	Θυελλώδεις άνεμοι	Επιδημία
ΔΑ	1,4%	5,3%	6,9%	1,4%	4,0%	3,9%	4,4%	6,0%
Καθόλου	10,8%	31,6%	49,5%	4,8%	23,5%	15,7%	17,0%	41,8%
Πολύ λίγο	19,1%	21,2%	18,9%	14,2%	21,0%	20,6%	20,8%	19,9%
Λίγο	38,3%	29,6%	17,0%	40,3%	34,5%	36,6%	35,8%	23,1%
Πολύ	24,5%	9,6%	5,9%	34,1%	14,2%	20,0%	19,0%	7,1%
Πάρα πολύ	5,9%	2,7%	1,8%	5,2%	2,9%	3,2%	3,1%	2,1%

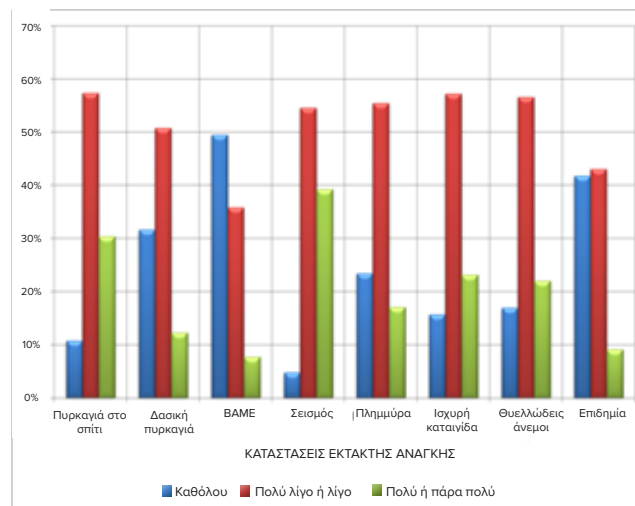
Πίνακας 2 Προετοιμασία σχετικά με έκτακτες καταστάσεις (%)

Γράφημα 1 Πόσο σας απασχολεί ότι κάποια από τις ακόλουθες έκτακτες καταστάσεις θα σας επηρεάσει στον τόπο κατοικίας σας (%)

Αναφορικά, ωστόσο, με το πόσο προετοιμασμένος θεωρεί ότι είναι κάποιος σχετικά με έκτακτες καταστάσεις, διαπιστώθηκε ότι για μια επιδημία μόλις οι 147 από τους 1.603 συμμετέχοντες στην έρευνα

(9%) θεωρούν ότι είναι «πολύ» ή «πάρα πολύ» προετοιμασμένοι (πίνακας 2, γράφημα 2), ενώ περισσότεροι από το 40% του δείγματος ανέφεραν ότι δεν είναι «καθόλου» προετοιμασμένοι.

Γράφημα 2 Πόσο προετοιμασμένος/η θεωρείτε ότι είστε σχετικά με τις ακόλουθες έκτακτες καταστάσεις

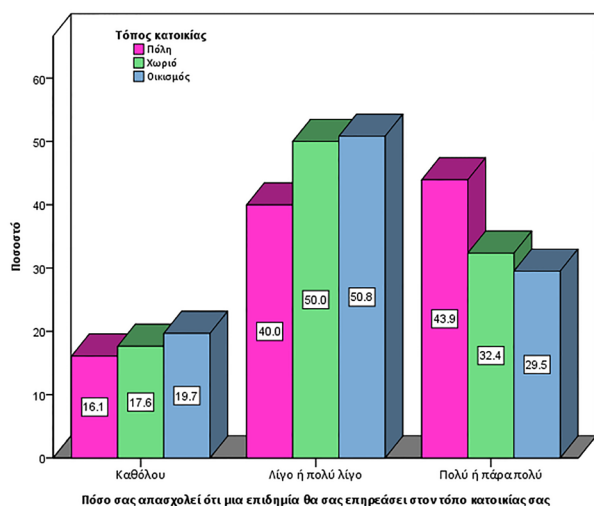
Εξετάζοντας τα αποτελέσματα της επιδημίας ανάλογα με πιο συγκεκριμένα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων του δείγματος, τα συμπεράσματα διαφοροποιούνται.

Συγκεκριμένα, το ξέσπασμα μιας επιδημίας φαίνεται να απασχολεί ιδιαίτερα αυτούς που ο τόπος κατοικίας τους είναι στην πόλη (γράφημα 3).

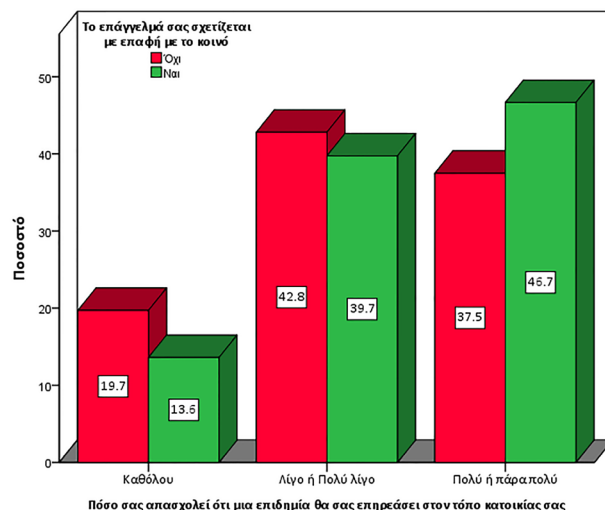
Επιπλέον, οι εργαζόμενοι των οποίων η δουλειά τους σχετίζεται με επαφή με το κοινό ανέφεραν στατιστικά σημαντικά συχνότερα την επιδημία ως ένα γεγονός που θα τους επηρεάσει «πολύ» ή «πάρα πολύ»,

συγκριτικά με τους άλλους εργαζόμενους (γράφημα 4). Το γεγονός ότι ήδη σημαντικό ποσοστό των ερωτηθέντων πριν το ξέσπασμα της επιδημίας του νέου κορονοϊού ανέφεραν ότι τους απασχολεί ο κίνδυνος μιας επιδημίας (ιδιαίτερα αυτούς που ο τόπος κατοικίας τους είναι στην πόλη), δείχνει τη σημασία του θέματος της ενημέρωσης και εκπαίδευσης για ένα τέ-

τοιο ζήτημα. Σήμερα που πλέον η συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού έχει ευαισθητοποιηθεί περισσότερο λόγω της επιδημίας του νέου κορονοϊού, έχει ερευνητικό ενδιαφέρον η διερεύνηση των νέων αναγκών που προκύπτουν υπό τις νέες συνθήκες (μεγάλη ευαισθητοποίηση, σημαντικά βήματα στην ενημέρωση, νέες ανάγκες εκπαίδευσης).

Γράφημα 3 Επιδημία και τόπος κατοικίας (%)

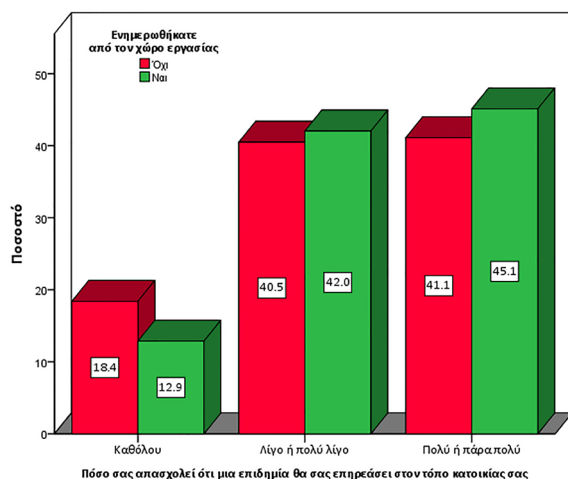
Γράφημα 4 Επιδημία και επάγγελμα

Επιπλέον, οι συμμετέχοντες οι οποίοι ενημερώθηκαν για καταστάσεις έκτακτων αναγκών στον χώρο εργασίας τους ή από δική τους πρωτοβουλία,

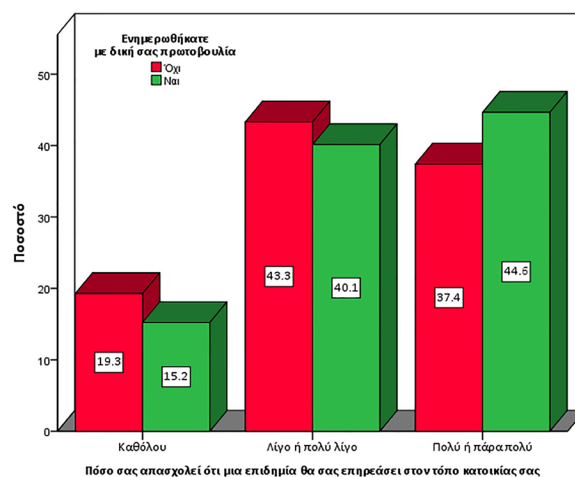
ανέφεραν στατιστικά σημαντικά συχνότερα την επιδημία ως ένα γεγονός που θα τους επηρεάσει «πολύ» ή «πάρα πολύ», συγκριτικά με τους άλ-

λους συμμετέχοντες (γραφήματα 5, 6).

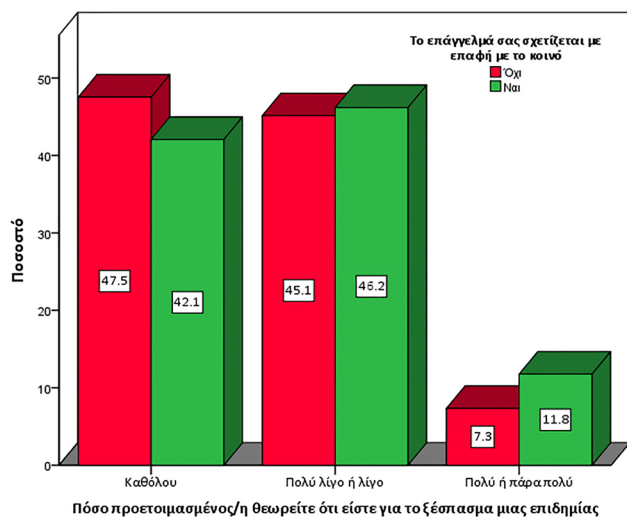
Όσων το επάγγελμα σχετίζεται σε επαφή με το κοινό

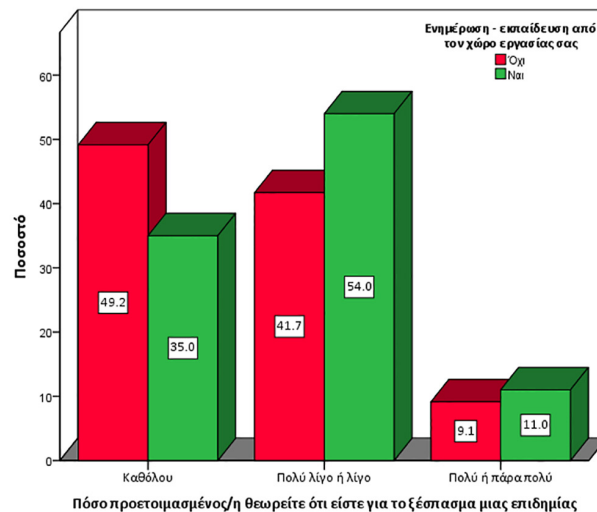
Γράφημα 5 Επιδημία και Ενημέρωση από τον χώρο εργασίας (%)

Γράφημα 6 Επιδημία και ενημέρωση με ίδια πρωτοβουλία (%)

Γράφημα 7 Επιδημία και προετοιμασία σχετικά με αυτήν (%)

Γράφημα 8 Επιδημία και προετοιμασία σχετικά με αυτήν (%)

(γράφημα 7), αλλά και όσοι ενημερώθηκαν για καταστάσεις έκτακτων αναγκών στον χώρο εργασίας τους (γράφημα 8), ανέφεραν στατιστικά σημαντικά συχνότερα ότι είναι «πολύ» ή «πάρα πολύ» προετοιμασμένοι για μια επιδημία, συγκριτικά με τους άλλους συμμετέχοντες.

Σχετικά με τον τρόπο για να ληφθούν πληροφορίες προετοιμασίας για έκτακτες καταστάσεις κινδύνου, όλες οι επιλογές λαμβάνουν υψηλό ποσοστό απαντήσεων, με εξαίρεση την εφημερίδα και το ραδιόφωνο. Τη σημαντικότερη θέση κατέχει η πληροφόρηση μέσω διαδικτύου. Είναι αξιοπρόσεκτο ότι μεγάλο ποσοστό θεωρεί ότι η πληροφόρηση με αξιοποίηση νέων τεχνολογιών είναι σημαντική (εκπαίδευση μέσω εικονικής πραγματικότητας, webinars, κοινωνικά δίκτυα, εφαρμογές σε κινητά). Παρολαυτά, και οι ενημερωτικές διαλέξεις, καθώς και τα εκπαιδευτικά σεμινάρια κατέχουν σημαντικά ποσοστά στις απαντήσεις των ερωτηθέντων. Υπήρχαν,

ωστόσο, διαφοροποιήσεις ανάλογα με την ηλικία. Όσοι ήταν πάνω από 50 ετών προτιμούν το ραδιόφωνο και την τηλεόραση σε σχέση με το διαδίκτυο.

Συμπεράσματα

Η έρευνα επιβεβαιώνει ότι κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2019 (πριν την επιδημία του COVID-19), ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού φάνηκε να ανησυχεί πολύ ή πάρα πολύ για τις ακόλουθες καταστάσεις που θα προκαλούσε το ξέσπασμα μιας επιδημίας στη χώρα. Από την έρευνα αναδείχθηκε ότι το ποσοστό αυτών που θεωρούσαν εκείνο το διάστημα που πραγματοποιήθηκε η έρευνα ότι ήταν επαρκώς προετοιμασμένοι ήταν πολύ μικρό.

Ο βαθμός που θεωρεί το κοινό ότι θα επηρεαστεί από μια πιθανή επιδημία ποικίλει. Παράγοντες που τον επηρεάζουν μπορεί να είναι η προηγούμενη πηγή γνώσης και ενημέρωσης, αλλά και τα σχετιζόμενα με το κοινό επαγγέλματα. Ανάλογοι

είναι και οι παράγοντες που επιδρούν στην υποκειμενική εκτίμηση των ερωτηθέντων για το βαθμό προετοιμασίας τους για μια επιδημία. Για παράδειγμα, η εμπειρία από καταστάσεις που σχετίζονται με την προστασία από ιούς στο παρελθόν, όπως ο H1N1, σχετίζεται ενδεχομένως με την ευαισθητοποίηση και προετοιμασία έως ένα βαθμό του κοινού πριν την επιδημία του νέου κορωνοϊού.

Αναδείχθηκε από την έρευνα η σημασία της εκπαίδευσης και ανάπτυξης κουλτούρας πρόληψης στον χώρο εργασίας για την ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού σε διάφορα είδη έκτακτων καταστάσεων. Αυτό αναδείχθηκε ειδικότερα για το ζήτημα της επιδημίας. Οι ερωτηθέντες που είχαν λάβει στο παρελθόν μια ενημέρωση ή εκπαίδευση στον χώρο εργασίας τους, φαίνεται ότι θεωρούν ότι είναι πιο προετοιμασμένοι για μια επιδημία. Αναδεικνύεται, συνεπώς, η σημασία της ανάπτυξης κουλτούρας πρόληψης και εκπαίδευσης στους χώρους εργασίας

στο πλαίσιο των δράσεων που σχετίζονται με την προστασία της υγείας και ασφάλειας των εργαζομένων.

Ιδιαίτερη σημασία έχει ο παράγοντας του επαγγέλματος. Το γεγονός ότι αυτοί που εργάζονται σε επαφή με το κοινό είναι πιο ευαισθητοποιημένοι και θεωρούν ότι είναι πιο προετοιμασμένοι, αναδεικνύει επίσης τη σημασία της κουλτούρας πρόληψης στο χώρο εργασίας. Σήμερα, στην εποχή της πανδημίας του νέου κορονοϊού αυτό γίνεται περισσότερο αντιληπτό για επαγγέλματα όπως οι υγειονομικοί, οι εργαζόμενοι σε σουπερ μάρκετ, οι

ταχυμεταφορείς κ.ά.

Επίσης, η έρευνα ανέδειξε τις δυνατότητες της χρήσης των νέων τεχνολογιών για την ενημέρωση και εκπαίδευση εργαζομένων και πληθυσμού (π.χ. ενημέρωση μέσω διαδικτύου, webinars κ.λπ.).

Στην περίοδο που διανύουμε, με πρωτόγνωρες καταστάσεις που αφορούν τη ζωή και την εργασία μετά την επιδημία του COVID-19, τα πορίσματα της έρευνας και οι προτεραιότητες που ανέδειξε μπορούν να αξιοποιηθούν για τη συνέχεια. Το ΕΛΙΝΥΑΕ συνεχίζει και στις νέες συνθήκες να πραγματοποιεί δράσεις

ενημέρωσης, εκπαίδευσης, συμβουλευτικής υποστήριξης και έρευνας για την προστασία της υγείας και ασφάλειας των εργαζομένων. Δράσεις που αφορούν και στην προστασία από τον νέο κορονοϊό, αλλά και άλλες πλευρές του επαγγελματικού κινδύνου. Στις μελλοντικές δράσεις η διερεύνηση των νέων αναγκών που προκύπτουν υπό τις νέες συνθήκες (ευαισθητοποίηση, σημαντικά βήματα στην ενημέρωση, νέες ανάγκες εκπαίδευσης ανάλογα με τον κλάδο) θα αποτελέσουν προτεραιότητα.

Αναφορές

- Centers for Disease Control and Prevention. (2012). *Principles of Epidemiology*. Atlanta, Georgia: CDC.
- Dumar, A. (2009). *Swine Flu: What you need to know*. Wildside Press LLC.
- FEMA. (2014). *Disaster Preparedness Surveys Database: Public, Businesses, and Schools*.
- Green, M., Swartz, T., Mayshar, E., Lev, B., Leventhal, S., Slater, E., και συν. (2002). When is an epidemic an epidemic? *Isr Med Assoc J* 4(1), σσ. 3-6.
- Ministry of Civil Defence and Emergency management. (2018). *Disaster preparedness survey*. New Zealand.
- Murti, M., Bayleyegn, T., Bies, S., Flanders, W., Yard, E., Nyaku, M., και συν. (2014). Household emergency preparedness by housing type from a community assessments for Public Health Emergency Response (CASPER). *Disaster Med Public Health Prep*, 8(1), 12-19.
- Porta, M. (2008). *Dictionary of Epidemiology*. Oxford University Press.
- WHO. (2011). *Pandemic influenza preparedness and response*. France: WHO.
- Γεωργιάδου Ε., Πινότση Δ., Κουκουλάκη Θ., Καψάλη Κ. (2019). Προκλήσεις για την πρόληψη και ετοιμότητα αντιμετώπισης καταστάσεων έκτακτης ανάγκης στις σημερινές συνθήκες. *2ο Πανελλήνιο Συνέδριο για την Υγεία και την Ασφάλεια στην Εργασία «Με το βλέμμα στο μέλλον»*. Αθήνα: ΕΛΙΝΥΑΕ.